

Da bolje pojasnim vspeh iztrebljenja mahú, naj navajam sledečo praktično skušnjo: Enako velik kos senožeti nepregrabljen, torej z mahom preraščen, dal je 377 kilo sena, — drugi poleg tega, torej iste lege, iste zemlje in trate, pa pregrabljen in sitnega mahú oproščen dal je 770 kilo sená. Kolik razložek pridelka za majhen trud!

Da primerna gnojitev z gnojnico, v katero pomešamo tudi pepela, jako pospešuje travno rašč, nam kažejo sledeče številke: Prvi kos senožeti nepognojen in nepregrabljen dal je 377 kilo sena, — sosedni kos sicer nepregrabljen, pa z gnojnico in pepelom pognojen dal je 833 kilo sená, in še drug sosedni kos, pregrabljen in pognojen, dal je 1563 kilo finega sladkega sena, ki je gotovo za polovico več redilnosti bilo od onega sena, pridelanega na prvem nepregrabljenem in nepognojenem kosu.

Jaz sleherno spomlad do sto goldinarjev potrosim za gnojnico in pepel in bom vedno iz srca rad te stroške za naše šolske senožeti izdaval, ker vem, da noben denar v gospodarstvu se mi ne povrne s tako bogatimi obresti kakor prav oni za zboljšavo senožeti.

Gospodarji! še je zdaj čas za to očitno zboljšavo z mahom poraščenih travnikov. Poskusite, in skušnja Vas bo učila, da ste prav storili.

Prof. Povše.

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

Kdor je kdaj po Trnovsko-Uremski dolini potoval, ali se celó tukaj dalj časa bavil in ima za agrarne razmere svojih sodeželanov pazljivo oko, opazil je brez vsega truda, da je v tej dolini, posebno poleg vode Reke, ki teče skozi veliko teritorija — več ali manj močvirnatega, katerega tukajšnji ljudje navadno mlake imenujejo.

Na vseh teh mlakah prideluje se leto za letom po več tisoč kvintalov (novih centov) kisle konjske krme, katera posestnikom vselej še gotovih stroškov ne povračuje, ker se vsa po senenih prekupcih, domačih in tujih, doma dobri kup in ceno pokupi, ter v Trst ali pa Reko v daljni prodaj izvozi. Ravno nekaj takega ko v Trnovsko-Uremski dolini opazuje se tudi na Pivki in v Vipavski dolini, o čemur pa daljno opisovanje prepriščam spretnejšim peresom dotičnih krajev; le sem in tje bodem tudi o tem kaj rekel.

Kolika škoda zavoljo tega je tukaj gledé domače živino-, osobito govedoreje, katera je in bode ne le v tukajšnji dolini, nego v celem Postojnskem okraji posebno v prihodnje, ko se bode ta glavna stroka kmetijstva vsled znane postave gotoveje rentovala! Ravno umna živinoreja je glavna podpora, glavni steber in duša kmetijstva osobito po krajih Postojnskemu okraju enakih. — Kolikor bolj se bode umna živinoreja, posebno v Trnovsko-Uremski dolini pomnožila in kultivirala, toliko bolj bode tudi sedanje grozno uboštvo se umikalo in izginjevalo!

Drevo brez korenin, truplo brez duše, a kmet pa brez živine so trije fizično mrtvi predmeti, med katerimi je pa zadnji še na najslabejem, ker je poleg svojega živega telesa za svoj mu odločeni posel vendar le mrtev — se sicer giblje in maje, a pri vsem tem nikamor ne more. — Tak kmet podoben je nesrečnežu,

predek kmetijstva čakati morali do sodnega dne. Ko bi priprosti kmet vrtil koló kmetijskega napredka, povrnili bi se nam zopet oni časi nevernih kmetijskih Tomažev, ko so briči morali naše kmete priganjati, da so zdaj nam toliko potrebni krompir sadili, družbe kmetijske pa premije dajale takim, ki so ga proste volje sadili! Vred.

ki je v temni noči pravo pot zgrešil in v močvirno blato zašel, iz katerega se pa nikdar več ne reši, ker bolj ko si iz njega pomaga, bolj va-nj leze in se slednjič popolnoma za — vselej pogrezne.

Taka godí se kmetom zemljiščinim posestnikom, kateri nimajo ali nobene, ali pa premalo živine napram svojim posestvom. Ob takih slučajih in prilikah najpogosteje boben, a potem pa kant poje, kar se pa nasprotno v krajih, kjer je živinoreja dobro zastopana in razširjena, le redko kdaj prigodi. Nevednost je v vsakem stanu za človeka najbolj draga reč, katera ga pripravi v obup, zapravljanje in pujančevanje. Kmet, kateri ima obilno živine, a po slabem gospodarstvu in lahkomišljenem zapravljanji na boben pride, je vsaj takrat vesel, kedar ga ima pod kapo; oni revež brez živine pa pri vsi svoji varčnosti in marljivosti se svojo družinico vred od dne do dne veči glad, pomanjkanje in bede prenašati mora; denara ni iz česa vzeti, živeža ne kje pridelovati, ker je zemlja vsa opustošena vsled negnojenja, davki zaostajajo, tudi se sem in tje še kak dolg na opustošeno zemljišče napravi — in tak ubožec je potem kot sam svoj lastni gospodar za — vselej pokopan. Da se take žalostne prikazni osobito v Trnovsko-Uremski dolini, dalje pa tudi v celem Postojnskem okraji po moči odvrnejo, treba bode sploh več goveje živine tod rediti in živinorejo na boljšo stopnjo povzdigniti. Da se bode pa to tudi izvesti moglo, moralo bode se v prihodnje tukaj več krme — dobrega sena, otave in detelje za govejo živino pridelovati. Kako pa to, porече eden ali drugi, ker imamo malo travnikov, na katerih se sladka mrva prideluje? Z odgovorom ne odlašam.

Doseže se na dva načina, in ta sta:

- vsak posestnik naj poseje na svoje bolj oddaljene njive deteljno in drugih sladkih trav seme — travulje, moharja, lisičjega repa in drugih;
- naj se močvirnati travniki osušé ali razvodijo, ter v travnike, katerih produkt bode sladko senó, spremené.

(Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Reana luxurians.

O tej za naše kraje novi rastlini je c. kr. kmetijska družba od spoštovanega gospoda iz Istre dobila sledeči dopis: Seme, katero mi je blagovolilo poslati sl. društvo, sem sadil 7. aprila 1880. leta na prostor malo gnojen, pa 1½ čevlja globoko prekopan. Dve rastlini ste pognali 24. aprila, 30. drugi dve, 3. maja ena, 5. še ena in 17. sedma in zadnja. Vse so lepo rastle, po ½ m. saksebi. 6. dne junija sem zapazil na starejših steblih po sedem peres, izpod dolenjih peres pa tudi vršiče. Sredi meseca septembra sem porezal en grm reane, kateri je imel dvajset stebel visokih en meter in pol, tedaj kakor najlepša turšica, kateri je bilo tudi perje v vsem podobno. Palica je bila mehka in sočna, kakor ona od mlade koruze, če ne še bolj, a rezala se je kakor pesa. Krave in kunci so jo prav radi jedli, ne pustivši nobenih zjedkov. Iz ostalih kocljev je pahnilo v par dnevih mnogo perja, katero sem uže čez 14 dni porezal. Vse grme sem porezal 25. oktobra. Stebla so merila po 2-3 m. in mehka so bila, kakor ona od 14. septembra; semena pa niso naredila; še cvetja niso imela. — Prav rad bi skušal Reano še naprej, pa tudi še kako drugo rastlino, od katere se je nadejati kak poboljšek za našega ubozega isterskega kmeta, ki je žalibog brez pouka in brez vsega dobrega zgleda. Slavno društvo si bo pridobilo visoke in večne zasluge za državo in za nas zapuščene isterske Slovence, mr-

zene in sovražene od naših sosedov Lahov, katerim se svojo zvestobo do našega presvitlega vladarja podiramo iredentarske njihove mreže, če nam podá svojo dobrotljivo roko v pomoč, katera siplje pouk in napredek uže nad sto let med naše kranjske sorodne brate.*)

Gospodarske novice.

* *Razstava perjadi in ptičev* bo v Gradcu od 17. do 21. aprila t. l. Sprejemajo se v razstavo: kokoši, golobi, goske, race, purani, pegatke (Perlhühner), tiči pevci, tiči zavaljo lepšega, pitana in zaklana perjad, spisi perutninoslovski, orodje, kletke, kobače, valivnice itd. Naglašá se do 6. dne aprila pismeno (Kanzlei des steiermärkischen Geflügelzucht-Vereines in Graz, Schmiedgasse 25). Naglašene živali in reči imajo se doposláti od 15. do 17. aprila t. l. Premije so nastavljene: svinje zlate, sreberne, bronaste, priznalne diplome. Ob konci je izžrebanje 300 loterijskih dobitek!

* *Preiskovalno semensko štacijo* osnovala je družba kmetijska na Dunaji, kjer po določeni tarifi vsakojaka semena do čista preiščejo in potem zanesljivo presodijo ali veljajo kaj, ali pa da trgovci ž njimi le kupce sleparijo. Kdor se hoče ovega zavoda poslužiti, naj se obrne na sledeči napis ali adresu: Samen Kontrol-Station in Wien, VIII., Reitergasse 19.

* *Novo jabelko* vzredil je slavni nemški sadjerejec dr. Lukas; dal mu je ime „Kronprinz-Rudolfsapfel“, ter priporoča ovo novo sorto. Pravi tudi, da je vzrok, zakaj sadno drevje ne rodi več tako rado, kakor nekaj, sledeč: pogosto je zemlja izpita v sadovnjakih, treba jih je toraj dobro gnojiti, prestare sadovnjake opustiti in nove narediti; mnogo pa so krive tudi oslabele sorte; treba jih toraj z novimi in krepkimi nadomestiti.

Koliko koristi dober, koliko škoduje slab kovač.

Pod tem napisom je v gospodarstveni prilogi prinesel „Slov. Gosp.“ po „Steier. Landbote“ poslovenjen članek dr. Klingan-a, c. kr. deželnega živinozdravnika štajarskega, iz katerega sledeče vrstice priobčimo tudi našim bralcem.

„Konjem je kopito velevažen ud. Konj brez dobrega kopita izgubi mnogo ali vse od svoje vrednosti. Zato je velika odgovornost naložena kovačem, ki imajo konje kovati. Zamorejo namreč s pametnim ali nespametnim podkovanjem konju določiti njegovo vrednost. Razne države so veliko važnost dobrih kovačev uže davno priznale. V našem cesarstvu mora vsak preskušnjo napraviti, predno se mu podkovska obrt dovoli, se vé najrajši takrat, če je prošnik obiskoval kakošno podkovsko šolo. Na pruskem Nemškem mora vsak podkovski pomagač in učenec poprej podkovsko šolo obiskavati. Ondi je tudi res mnogo takošnih šol. Tudi pri nas so leta 1872. osnovali pri vojakihih 6 takošnih šol. Nekateri dežele pa vzdržujejo tudi za vojaške učence podkovske učilnice, na pr. Kranjska, Tirolska, Koroška itd. Temveč začuditi se moramo, da smo na Štajarskem lani izgubili svojo podkovsko šolo, ki je vendar od leta 1842. sem dovolj uspešno svojo velevažno nalogo izvrševala! Ko bi imeli same ali vsaj mnogo dobrih kovaških mojstrov, ki tudi izvrstno konje podkovati znajo, ne bila bi še tolika škoda za razpuščeno šolo. Toda kje imamo takošnih mojstrov? Malo jih je in naši konji se veči-

del slabo kujejo, kar nam pri vseh razstavah očitajo, žalibog, pogosto zeló po pravici! Kajti pogosto zadenemo ob takih prilikah na konje, ki bi sicer bili mnogo vredni, ker so čednega trupla, lepe postave, al noge jim je nevešč kovač skvaril, na škodo posestniku pa tudi deželi.“

Jezikoslovne stvari.

Pojasnilo o neki točki moje terminologije.

V letošnjem Matice slovenske letopisu čitam na str. 171. pod besedo Počiváj iz izvrstne potne torbe g. Erjavca tako:

„Počivaj je: der Ruhepunkt, in zatorej bi se tudi: padaj, der Einfallspunkt, moglo reči, a nikoli ne: padišče, kakor ima Cig. v term., ker obrazilo „išče“ zaznamenava ploskve ali plase (Flächen), a ne toček (punktov): lanišče, bojišče itd.“

Ne vem prav, je li ta opomnja od g. prof. Erjavca ali od prijatelja njegovega na glasu etimologa, a slutim, da od tega. Ko bi od g. profesorja bila, čudil bi se jaz temu ne malo, ker sem to obrazilo ali tvorko, kakor Hrvatje pišejo, v vseh podobnih slučajih prevzel iz hrvatske terminologije, pri kateri je sodeloval tudi on sam ter mora bolje vedeti nego jaz, s katerih razlogov se je v rečeno terminologijo vzprijelo baš to obrazilo.

Jaz sem našel, da so v Matičinih znanstvenih knjigah in v hrvatski terminologiji, ki mi je služila za vzor, nemški z besedo Punkt sestavljeni izrazi vsi poslovenjeni s pomočjo obrazila „išče“ ter sem se temu načelu, temu sistemu radovoljno podvrgel, bodoč prepričan o veliki važnosti, ki jo tukaj ima doslednost, ako hočemo, da nam se, kakor je potrebno, i slovenska i nemška terminologija vtisne v spomin in rekel bi vsvesti. Pristavim naj tu, da v moji terminologiji stoji: Einfallspunct, padišče (kroat. T.), — kar se je piscu vzvidelo zamolčati, a pristavek ta pomeni, da jaz tukaj odgovornost zavračam na hrvatsko terminologijo.

Ne veljá tu ustaviti se pri enem samem izrazu in iskati mu slovenskega prevoda, nego treba je v mislih pregledati vso preobsežno skupino podrobnih nemških sestav, in najti obrazilo vsem prilično. Ako Einfallspunkt imenujete padaj, kako porečete: Brennpunkt, Eis- ali Gefrierpunkt, Gesichtspunkt, Mittelpunkt, Schmelzpunkt, Schwerpunkt, Siedpunkt, Südpunkt, Thaupunkt itd.

Rekel sem gori, da ne vem za trdno, zakaj se je v teh primerih vzprijelo „išče“; ali zdi se mi, da zaradi doslednosti, ker je isto obrazilo bilo uže v slovstvu obveljalo pri nekaterih takih sestavah, na pr. ognjišče za Brennpunkt, središče za Mittelpunkt, težišče za Schwerpunkt, stališče za Standpunkt itd.

A naposled je pomisliti še eno. To načelo je sprejeto v knjige, knjige so razdane med narod; za Boga, ne pedirajmo vedno, kar je enkrat postavljeno; ne parajmo ponoči, kar je sešito podnevi, kakor je delala Penelopa, ali ona z dobre namere. Imejmo tudi v tem enkrat en „počivaj“!

To, da obrazilo „išče“ pokazuje bolj na ploskev nego na točko, ne brani vzprijeti ga tudi v tem zmislu ker se usus loquendi malenkosti ne bojí; niti gre povsod za matematičen punkt, nego mnogokrat prav za ploskev, kakor na pr. pri Eispunkt, Siedpunkt; — a glavna hiba v vsem zgornjem umovanju je ta, da ni poprej dokazano po analogiji, da obrazilo aj zaznamenava točko.

Po istem, ako ne trdnejem umovanju bi jaz dokazal, da je padišče za Einfallspunkt prav. Za počivaj *

*) Kolikor jej bo moči, gotovo prav rada. Vred.